

Edebi Akımlar, Özellikleri ve Sanatçıları

Edebiyat Akımı / Edebî Akım: Bir sanatkâr grubunun belli bir dönemde, ortak dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketi; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınan edebî eserlerin oluşturduğu bütündür.

Aslında her edebiyat akımı, genel bir estetik ve sanat görüşü veya hareketinin bir parçası; daha doğrusu edebiyat sanatını ilgilendiren yönüdür. Bu sebeple **bizim edebiyat akımı olarak bildiğimiz realizm, romantizm, parnasizm vb. akımları**, sadece edebiyatla sınırlamak yanlıştır. Söz konusu akımlar, **çoğu zaman güzel sanatların bütün kollarını(mimarî, heykel,resim, musiki vb.)** kapsarlar.

Her edebî akım, **kendinden öncekine göre yeni bir kültürel, felsefî ve estetik perspektife sahiptir ve sahip olmaya çalışır**.

Edebî akımların sahip oldukları dünya görüşü, sanat ve güzellik anlayışı, çoğu zaman **başlangıçta yazılı bildiri hâlinde değildir**. Kimi zaman belli bir olgunlaşmadan sonra yazılı hâle getirilir, kimi zaman da buna hiç ihtiyaç duyulmaz.

Her edebi akım, her yazar ve toplum tarafından aynı şekilde uygulanmaz. Edebiyatın toplum ile ilişkisinden söz etmiştik hatırlarsanız, edebiyat toplumdan bağımsız olamayacağına göre bir Türk realizmi ile bir İngiliz realizmi arasında da mutlak farklar olacaktır.

Ayrıca sanatkâr da sanat **hayatı boyunca farklı akımlara ilgi duyabilir ve bağlanabilir**. Bir dönem romantik olan bir sanatkâr, bir başka dönem pekâlâ sembolist veya parnasyen olabilir.

Edebi Akımların Oluşumuna Etki Eden Faktörler

Edebî eserler, belli bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılır. Sanatçıların içinde bulundukları gelenekten ve kendilerine özgü zihniyetten gücünü alan edebî eserlerin toplamı da edebiyat akımlarını oluşturur. **Toplumsal değişimler ve gelişmeler, bilimsel ve teknolojik yenilikler, bireysel farklılıklar** edebî akımların oluşumunda etkili olur.

Örneğin 19. yüzyılda **Fransız İhtilali'nin etkisi Batı'da romantizm akımının oluşumuna zemin hazırlamış**, Goethe (Göte), Schiller (Şiller), Victor Hugo (Viktor Hugo) gibi sanatçıların eserlerinde ortak bir yönelim ve anlayış belirginleşmiştir. Shakespeare (Şekspir) öncülük etmiş, Victor Hugo geliştirmiş, birçok sanatçı da eser vererek genel anlamda akımı oluşturmuştur.

Bizim edebiyatımızda da Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi gibi sanatçılar dönemin koşulları ve kendi düşünceleri gereği romantizm akımının birçok özelliğini yansıtan eserler yazmışlardır.

EDEBİ AKIMLAR, AKIMLARIN ÖZELLİKLERİ ve SANATÇILARI

Klasizm, romantizm, realizm, parnasizm, natüralizm, sembolizm ve sürrealizm gibi birçok edebî akım hem dünya edebiyatında hem de bizim edebiyatımızda etkili olmuştur. Bu akımların bazı özellikleri ve temsilcilerini şimdi öğreneceğiz.

Klasizm

- 17. yüzyıl ortalarında Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Akla ve sağduyuya değer verilir.
- Konular eski Yunan ve Latin edebiyatından alınmıştır.
- **Kahramanlar seçkin kişilerdir.**
- Konu değil **konunun işlenişi** önemsenmiştir.
- Dilde ve üslupta **kusursuzluk** aranmıştır.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

Moliere (Molyer)
Corneille (Korneyl)
Racine (Rasin)
La Fontaine (La Fonten)
Fenelon (Fenelon)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Şinasi
Ahmet Vefik Paşa

Romantizm (Çoşkunculuk)

- 18. yüzyılda **klasisizme tepki olarak** doğmuş bir akımdır.
- J. J. Rousseau (Jan Jak Russo), akımın öncüsüdür.
- Konular Hristiyanlıktan, tarihten ve günlük yaşamdan alınmıştır.
- **Duygulara ve hayallere** önem verilir.
- "Sanat toplum içindir." görüşü benimsenmiştir.
- Tabiat önemsenmiş, **gözlem ve tasvire önem** verilmiştir.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

Voltaire (Volter)
Shakespeare
Lord Byron (Lord Bayrın)
Goethe
Schiller
Lamartine (Lamartin)
Victor Hugo
Aleksandre Dumas Pere (Aleksandır Duma Per)
Aleksandre Puşkin (Aleksandır Puşkin)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Namık Kemal
Ahmet Mithat Efendi
Abdülhak Hamit Tarhan

Realizm (Gerçekçilik)

- 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da **romantizme tepki** olarak doğmuştur.
- Konular **gerçek yaşamdan** alınmıştır.
- Kişilerin ruhsal davranışlarını etkileyen **mekânın anlatılması** önemsenmiştir.
- Duygu ve hayalden **uzak durulmuştur**.
- Hikâye ve roman türlerinde etkili olmuştur.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

Flaubert (Flober)
Stendhal (Sitandal)
Balzac (Balzak)
Charles Dickens (Carlz Dikins)
Hemingway (Hemingvey)
Turgenyev (Turgengev)
Çehov (Çehov)
Gorki (Gorki)
Gogol (Gogol)
Tolstoy (Tolstoy)
Dostoyevski (Dostoyeski)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Recaizade Mahmut Ekrem
Samipaşazade Sezai
Mehmet Âkif Ersoy
Halit Ziya Uşaklıgil
Mehmet Rauf
Ömer Seyfettin
Yakup Kadri Karaosmanoğlu
Refik Halit Karay
R. Nuri Güntekin
Halide Edip Adivar

Natüralizm (Doğalcılık)

- 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da ortaya çıkmıştır.
- Determinizmden etkilenilmiştir.
- İnsan kişiliğini anlatabilmek için **soya çekim yasalarından ve toplum biliminden** yararlanılmıştır.
- **Gözlem ve betimlemelere büyük önem** verilmiştir.
- **Realizmin bilimsellikle yoğrulmuş biçimi** olarak da değerlendirilen bir akımdır.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

Emile Zola (Emil Zola)
Alphonse Daudet (Alfons Dode)
Goncourt Kardeşler (Gonkur Kardeşler)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Hüseyin Rahmi Gürpınar
Nabizade Nâzım

Parnasizm

- 19. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan bir akımdır.
- **Romantik şiir anlayışına bir tepki** olarak doğmuştur.
- Şiirde görülen bir akımdır.
- Sanat, sanat içindir ilkesi savunulmuştur.
- Nesneler dış görünüşüne göre anlatılmıştır.
- **Kelime seçimine, sıralanışına ve ahenge önem** verilmiştir.
- **Şiirin biçim özellikleri** önemsenmiştir.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

Theophile Gautier (Teofil Guati)
Theodore Banvill (Teodor Bonvil)
Francois Coppee (Frângez Kope)
Jose Maria de Heredia (Joze Mari dö Henrida)
Leconte de Lisse (Lekon dö Lis)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Tevfik Fikret
Cenap Şahabettin
Yahya Kemal Beyatlı

Sembolizm (Simgencilik)

- 19. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bir akımdır
- Şiirde belirginleşen bir akımdır.
- Nesneler, oldukları gibi yansıtılmamıştır.
- **Anlam kapalılığını** savunmuşlardır.
- "Şiir anlaşılacak için değil hissedilmek içindir." görüşünü benimsemişlerdir.
- **Şiirde musikiyi** savunmuşlardır.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

Baudelaire (Bodler)
Mallarmé (Malerm)
Rimbaud (Rimbaut)
Paul Verlaine (Pol Vörlen)
Paul Valéry (Pol Valeri)
Edgar Allan Poe (Edgar Elin Pu)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Ahmet Hâşim
Ahmet Hamdi Tanpınar
Cahit Sıtkı Tarancı
Ahmet Muhip Dırnas
Cenap Şahabettin

Sürrealizm (Gerçeküstçülük)

- 20. yüzyılda oluşan bir akımdır.
- Şiirde de görülen bir akımdır.
- **Freud'un psikanaliz kuramının edebiyata** uyarlanmış biçimidir.
- **Bilinçaltı yansıtılmaya** çalışılmıştır.
- Akıl ve mantık önemsenmemiş, **içgüdü, bilinçaltı ön plana** çıkarılmıştır.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri

André Breton (André Breton)
Louis Aragon (Luiz Aragon)
Paul Eluard (Pol Eluar)

Türk Edebiyatında Temsilcileri

Cemal Süreya
İlhan Berk
Oktay Rifat

Bu akımların dışında **empresyonizm (izlenimcilik)**, **ekspresyonizm (dışavurumculuk)**, **fütürizm (gelecekçilik)**, **dadaizm**, **kübizm**, **egzistansiyalizm (varoluşçuluk)** gibi akımlar da vardır fakat bu akımlar bizim edebiyatımızda fazla etkili olmamıştır.

TÜM SINIFLAR EDEBİYAT DERS NOTLARI İÇİN TIKLAYINIZ.